

A lényeg lényege

Polgár Csaba tárlata

FÁBIÁN LÁSZLÓ

Vigadó Galéria, 2018. XI. 7. – 2019. I. 13.

A lényeg lényege, hogy megmutatkozik.

HEGEL

Amikor a tanult mestersége szerint textilművész képzőművészeti médiumként közelíti anyagát, kimenekíti azt használatra szánt funkciójából – mondhatni, a szignifikáns kifejezés reményében. Átlépi a Rubicont. Történetesen a határon túl még csak nem is festék van, hanem színes kelmék és erős napfény. Mindez elegendő ahhoz, hogy lényegében fény-képként megörökítse egy kiválasztott tárgy, egy kívánatos forma lenyomatát – mondjam így: fakítás által. Kép készült a hagyományos értelemben (alkalmasint talán vászon a hordozója is, mint a művészettörténet nagy műveinek), azonban sehol egy ecset, sehol egy spahtli, amivel festéket vihetett volna föl rá az alkotó, de hát festék sincs. A leírt esetben – merthogy megtörtént – Polgár Csaba határokat sértett: részint kilépett a textilművész bevett kategóriáiból, részint megváltoztatta a textil státusát, részint pedig festőként sem sorolt be a megszokott szakmai közelítésbe.

Mit tesz Polgár a laufferral? Talált tárgyként bánik vele – a duchamp-i értelemben, hiszen a laufferra mintamaradékok ragadnak a nyomott anyagból átfolyt festékből, annál kuszább és izgalmasabb „talált ornamente”, minél többször használják föl az inkriminált alátétet. Akár egy képépítés Rorschach-tesztje: belelátható akármi, sőt, a látvány – értelmezve – továbbfejleszthető: most már szándékkal választott festékekkel, ecsettel.

Egyáltalán, mit akar ez az ember a valósággal? Találomra összeszedget az erdőben (kis akácosában) mindenféle gallyakat (még a rőzseszedő is válogatosabb!), nem sajnálja a festéket, vastagon és tarkán megszínezi őket azzal a szabadsággal, amellyel gesztusfestményei készülnek, majd rafináltan visszaallogatja a kész darabokat eredeti természeti környezetükbe, mintha arra lenne kíváncsi, vajon akklimatizálódnak-e,

visszafogadják-e őket érintetlen társaik. Hogy milyen hangsúly, mekkora nyomaték jelentkezik beléptükkel, miféle harmóniák és diszharmóniák keletkeznek környezetükben, azaz milyen az áthatás (ha egyáltalán létezik) az objektív és a szubjektív valóság között? Milyenek mutatja magát az idő, fölsejlik-e benne az aeternitas?

Azt gondolom, illendő megidézmem azt, ami ezen a bemutatón nem lehet jelen, ám szervesen hozzátartozik Polgár Csaba művészi életpályájához. Hosszan tartó pedagógusi hivatására célzok, és itt nem kerülhetek el némi személyeskedést; jelesül azt, hogy gimnazistaként iskolatársam volt, évtizedek múlva pedig tanárként

foto: Berényi Zsuzsa

POLGÁR CSABA: *Vörös Rébék*, 2008, textil, fénynyomat, 60×70 cm
HUNGART © 2018

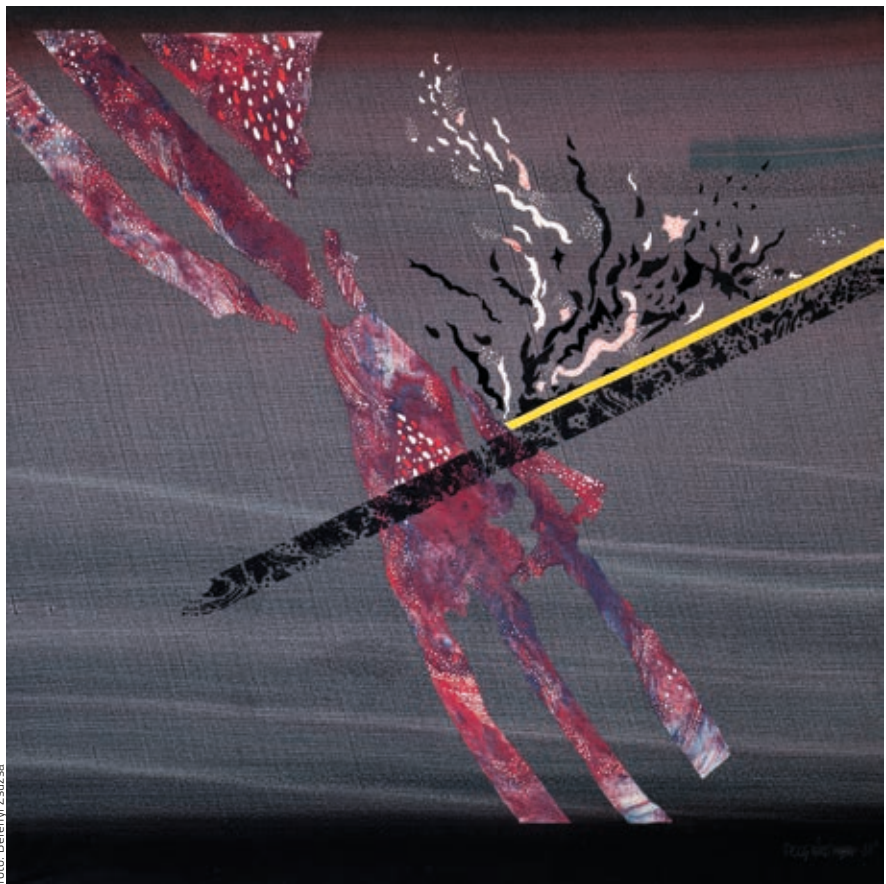
lettünk kollégák az Iparművészeti Főiskolán, ahol a textil tanszékét vezette. Tehát közvetlen közelről figyelhettem oktatói tevékenységét, nevelői munkáját.

Mi jellemzi Polgár Csaba eleven és mozgalmas művészetét? A rendíthetetlen értékelvűség, a hagyományok mélyen átértézt tisztelete, ugyanakkor nyughatatlan újító szándék is, bátor, töretlen kísérletezőkedv. Tanult mestersége hagyományaihoz miként viszonyul, visszanyúl-e a szitázáshoz, a kékfestéshez? Hogyan aktivizálja a klasszikus avantgárd kérdéseit, hogyan perszonalizálja – például – a Békássy-jelenséget? Polgár megnyerő eleganciával lépeget át technikai föltételeken, műfaji határokon, az ipari kelményomás színektől, formáktól megviselt lauferja az ő számára még csak nem is pusztán hordfelület, hanem kézműves módon továbbgondolandó, továbbépítendő festői kezdemény.

Polgár Csaba (1942–2016) gazdag életművének jelentős részét – textiltervező iparműveszi, oktatói, művészetszervezői tevékenysége mellett – festői munkássága teszi ki. Lényegét tekintve a pálya minden szegmensében párhuzamosan voltak jelen ezek a feladatok. 1988-ban Kőszegen a várban Polgár Csaba egy óriásdobozt hozott létre. Kiállítására nem véletlenül viselte a *Fekete doboz* címet, jóllehet, a bemutatónak kifejezetten happening jellege volt. A legmélyebb fekete sötétségbe burkolózó kiállítóteremben infrafények hívták elő a közönség számára a látványt, akárha váratlanul bukkantak volna elő valahonnét a barlangtörténelem mélyéről. Alighanem korai föltétele volt ez az idő-elmúlás témájának.

Ám ami miatt ismételnem kell alkotói műfajait, az a méret. Polgár Csaba a táblaképpel egyidejűleg az óriás méretű festmény rajongója volt; mind a lauferok, mind a fakítások, de még (az ugyancsak újralegalizált) frottázsok is módot kínáltak számára a méret növelésére, a keret – szó szerinti – negligálására. Némi metaforizáló ízzel úgy fogalmazhatnánk: mondan-dójához új mondatant hozott létre: művészetébe textológiai változtatásokat integrált. Hasonlóképpen a hagyományos formákból való kilépést szolgálták „természetmódosító” beavatkozásai: a gondosan válogatott faágak megfestései és összerakásai (építései?) egy sajátos „folklor” jegyében.

Mintha valamennyi próbálkozása, meghökkentő kísérlete ősi ösztönöket, a képzőművészet eredetében motoszkáló jeles pillanatokot idézne. A keret említett elhagyása például jóval több szimpla modornál, valamiféle szabadság-jelkép, netán a végtelen sejtetése. Festményei legjellemzőbb vonása a gesztus, vagyis a lélek és a kéz közös lendületének lenyomata. Ha művészettörténeti előzményeit keressük, talán a hard core irányzat áll hozzá legközelebb: a hangsúlyos „kemény mag” erőterében építkező kép. Ellentmondásnak

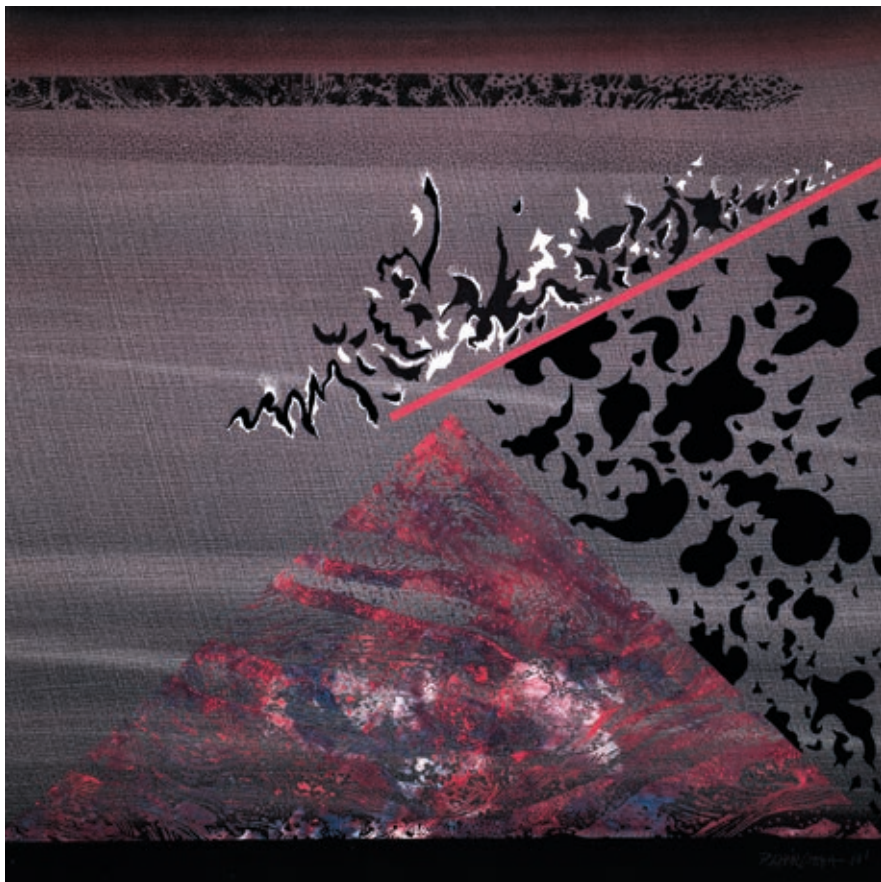
fotó: Berényi Zsuzsa

POLGÁR CSABA: *Lauferáalom I.*, 1985, vegyes technika, 100x100 cm
HUNGART © 2018

fotó: Berényi Zsuzsa

POLGÁR CSABA: *Elmúlás IV.*, 2007, akvarell, gouache, papír, 170x280 cm
HUNGART © 2018

Fotó: Berényi Zsuzsa

hathat gesztus és építkezés, ám Polgár Csabánál ez is szándékolt: feszültséget, drámaiságot, esetleg szolidabb vibrálást képez a felületen, ugyanakkor nyomatékositja az esetlegesség kiszámíthatatlan varázsát.

Egy emlékkiállításnak nem föltétlen feladata, hogy elszámoljon az életművel, az azonban igen, hogy a megidézett életművet az emlékezetben frissen tartsa, hogy az eltávozott művészt és tanárt, barátot és alkotótársat, a cselekvő szellemet a kiállítótérbe citálja. Azt a tevékeny embert elevenítse meg, aki az újat keresve, az ismeretlent kutatva a művészetet sajátos gondolkodási módszerként, formaként fogva föl tervezte meg saját életpályáját, hagyta ránk örökségét.

Még egy textilművésztl sem magától értetődő, hogy ráakadjon esztétikai lehetőségként a textilnyomás mellékes eszközére, a laufferre mint formaképzőre, hiszen Polgár Csaba előtt is használták már ezt az együttfutót a fölös festékanyag fölszívására. Hogy a véletlen színes forgataga a tudatos munkában képpé alakul, az az igazi lelemény. Annál inkább magától értetődő viszont, hogy a textilművész érdekeli a minta. Nos, Polgár Csabát olyannyira érdekelte, hogy mozgalmomá, triennálévá tágította, szervezte ötletét. Továbbgondolásából származott a mintaszínház gondolata és néhány kísérlete, amelyek megvalósításába bevonta tanítványait is – mintegy Wagner után újragondolt Gesamtkunstwerk-képpen, hiszen valóban összehorontotta benne az ipar-, a képzőművészet, a film, a tánc és az irodalom elemeit, technikai eszközeit.

Gondolkodásának markáns etikáját formálta zsenyei kötődése. Ráébredhetett az ökológiai felelősségre, környezetünk, természetes és éltető világunk értékeinek fontosságára, megbecsülésére és gondozására egyaránt. Egy olyan korban, amely mind jobban az atomizálódás felé halad, Polgár képes volt az Egészen gondolkodni, már-már olyan módon, ahogyan a kozmológia képes magában foglalni a modern fizikai világképet. Megőrizni alkotói-oktatói gondolkodása egy neműségét

Fotó: Berényi Zsuzsa

POLGÁR CSABA: *Lauferáalom II.*, 1985, vegyes technika, 100×100 cm

HUNGART © 2018

az eredmények sokszínűségében. Ugyanis ezek az eredmények, látszólagos ötletszerűségük ellenére, szigorú logikai rendben épültek egymásra, következetesen kirajoltak egy nagy ívű művészi pályát.

Amikor egy szerény kiállítás imponáló hagyatékát igyekszik bemutatni, akárha Hölderlin fölzaklató, noha rokonszenves elbizonytalanodása kísértene bennünket: „Jel vagyunk, értelmezés nélkül, / kín nélkül vagyunk, és idegenek között / elvesztettük majdnem a nyelvet.” Ha mégis úgy vélnénk, hogy még így-úgy birtokoljuk, higyünk egy kicsit jelentésségében.

Amikor egy szerény kiállítás imponáló hagyatékát igyekszik bemutatni, akárha Hölderlin fölzaklató, noha rokonszenves elbizonytalanodása kísértene bennünket: „Jel vagyunk, értelmezés nélkül, / kín nélkül vagyunk, és idegenek között / elvesztettük majdnem a nyelvet.” Ha mégis úgy vélnénk, hogy még így-úgy birtokoljuk, higyünk egy kicsit jelentésségében.

Fotó: Berényi Zsuzsa

POLGÁR CSABA: *Időjelenlét III.*, 2007, akvarell, gouache, papír, 170×280 cm

HUNGART © 2018